

● SAHİBİ :

TÜRKİYE İSLÂM ENSTİTÜLERİ
TALEBE FEDERASYONU ADINA
GENEL BAŞKAN

MAHMUT ÖZAKKAŞ

● Yazı İşleri Müdürü :

CAHİT BALTACI

BU SAYIDA

SELÂM	İSLÂM MEDENİYETİ
İMAN VE AHLÂK BUHRANI	Eb'ul-Hasan Ali NEDEVİ Ter.: Selâhaddin KAYA
İSLÂM'DA EDEB	Tahir BÜYÜKKÖRÜKCÜ
BORÇLU KALMIYALIM (Şiir)	H. Nusret ZORLUTUNA
İSLÂM SADELİK VE KOLAYLIKLAR DİNİDİR	Mehmed SOFUOĞLU
CANÂNIMIN HARİMİNDE (Şiir)	YAMANDEDE
KENDİNİ TANIMAK	Prof. Dr. A. N. TARLAN
ENSTİTÜ RÛHUNA (Şiir)	Ahmed VANLI
CA'FER b. MUHAMMED	Dr. Ahmed Subhi FURAT
FİLİSTİN MES'ELESİ	A. J. TOYNBEE Cev.: Çetin KUTAY
ASR-I SEÂDETTE YAHÛDİLER	M. Hulûsi BOLAY
ZEYD İBN SABİT	Süleyman ATEŞ
İLKOKULLARDA AHLÂK EĞİTİMİ	Doç. Dr. Nureddin TOPÇU
MECELLE	Prof. Ali Himmed BERKİ
İSLÂM'IN İKTİSAT ESASLARI	Hamdi MERT
KUTADGU BİLİĞ VE ATEBETÜ'L HAKAYİK'İN KARŞILAŞTIRILMASI	Dr. Neclâ PEKOLCAY
DİLİMİZ VE MES'ELELERİ	Prof. Faruk K. TİMURTAŞ
VEBÂ HASTALIĞI VE KARANTİNA	Dr. Âsaf ATASEVEN
SORUNUZ SÖYLYELİM	Gazi MERT
İSLÂM NAZARINDA DOĞUM KONTROLÜ	İ. Semahaddin CEM
TİYATROYU ALDATAN BİR OYUN	Hilmi KURTULUŞ
TÜRK TİYATROSU	
HABER	İSLÂM MEDENİYETİ

İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi
Nuruosmaniye Caddesi No: 82/1
CAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme Ve Havale Adresi :
İSLÂM MEDENİYETİ, P.K.: 1315

S İ R K E C İ

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara : T.İ.H.O.M.C.F. Genel Başkanı : **ŞÜKRÜ ÖZTÜRK**
Konya : T.İ.E.T.F. İkinci Başkanı : **A. EKREM GENÇ**
Kayseri : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Baş.: **İ. HACİVAT**
İzmir : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başkanı : **O. ÇETİN**

TEKNİK KADRO

Sekreter :
Erdoğan ATAK

Ressam :
Gürbüz AZAK
Mustafa EREN

Klişeler : PULCU Klişe
Dizgi ve Baskı : AHMET SAİT MATBAASI — İSTANBUL
Yıl : 1. Sayı : 4
Basıldığı Tarih : 27 KASIM 1967

ABONE

İLÂN TARİFESİ

Yıllık : 12 sayı, 30. TL. Dış Kap.: 2 renk 2.500 TL.
Altı Aylık : 6 sayı, 15. TL. İç Kapak : 2 renk 1.500 TL.
Öğrencilere % 20 Tenzilât yapılır. Renkli ilân sahifesi :
Yabancı Memleketlere İki katı. Tamamı : 1.200 TL.
1/2 : 750 TL.
1/4 : 400 TL.
1/8 : 250 TL.

Bir sayısı : 250 Kuruş.

Mecmuamızdaki yazılar me'haz gösterilmeden alınmaz.
Gönderilen yazılar basılsın basılmasın iade edilmez.

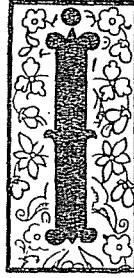
İktisat

İslâm'ın
İktisâdî
Esasları

HAMDİ MERT

(İst. Yüksek İslâm Enstitüsü
Mezunu)

— I —

İSLÂM'ın hukûkî, iktisâdî ve siyâsî sahalardaki prensiplerini tedvin etme ihtiyacı, modern Türkiye'nin dinî ve millî değerlerine bağlı genç nesillerini uyarmaya başlamıştır. İslâm'ın getirdiği nizam vicdanlardâ gömülü fantazi prensipler değil, tatbik kabiliyeti olan en ideal çarelerdir. Bunun şuuruna varan İslâm dünyası ümitli kıpırdanışlar içerisindedir.

Kur'an-ı Kerim'de sadece namaz, oruç, hac... gibi uhrevî ibadetler yer almıyor. Aynı zamanda vergi sistemleri, fâiz, karaborsa, sigorta, devlet ve özel teşebbüs münasebetleri, doğumun kontrolü, içtimai muavenet gibi modern iktisâdın en ince ve girift mevzuları hakkında da müslümanların yüce kitabı hükümler koymuştur.

Liberalizmin yetersizliği, Kapitalizm'in insaf ve acıma hissi tanımayan ihtirası yeni güdümlü rejimler doğurmuştur. Faşizm, Nazizm, Marksizm gibi Sosyalizm'in bütün çeşitleri, Kapitalizm'e tepki duygusunun insan fıtratına aykırı tecellileridir.

Hayatın gayesi sadece karın doyurmak mıdır? Birbiri arkasından iki büyük dünya harbi veren asrımız, ölen milyonlardan, kaybolan milyarlardan ders almış görünmüyor. Her rejimin yüzbinlerce câsus şebekesi, insanlığı birbirine kırdırmak için dökümler hazırlamakta, hâdiseler çıkarmaktadırlar.

İKTİSÂDÎ sahadaki milyonlarca gayr-i memnunlar kütlesi, huzursuzluğu büyük bir fecâata doğru itmektedir. Bir memlekette servet sayılı ellerde toplanırsa (1), büyük çoğunluğun anarşizmi savunacağı ihtimalleri oldukça kuvvetlenmektedir. Devletin, fertlerin yaşama hürriyetleri, vicdanlarına ve cüzdanlarına el atıp tepeden inme emirlerle bir nizam kurmaya çalışması da — son yüz yılın hâdiseleri göstermiştir ki — bir çıkar yol değildir.

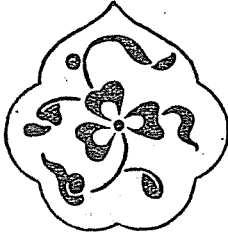
TEK ÇARE ODUR Kİ :

BİR lokma ekmek için birbirini boğazlayan garip dünyamızda sulh ve sükunun idamesi için, İslâm'ın üstün nizam anlayışı, içtimâî hayatın her kolundaki görüşleri mutlaka bilinmelidir.

Tarih, her türlü iktisâdî rejimi denemiştir. Taraftarlarınca; «kuvvetten düşmüş bir dünyada ışık, herkes için ümit ve imkân, iktisâdî olgunluk, siyâsî selâmet, dinî tatbikat» (2) olarak vasıf-

(1) İslâm'da bu memnurdur. M. Hamidullah, Modern İktisat ve İslâm, Yağmur Yay. İst., Sayfa: 16 ve HAŞR : 7.

(2) W. Bowen, Peyamî Sefa, Sosyalizm, S. 36-40.

landırılan sosyalizm, kesin sınırlarıyla olgun bir dünya nizamı niteliğini kazanamamış, insanlığı selâmete ulaştırmak için çirpınan iyi niyetli fikir öncülerinin coşkun his, duygu ve özlemlerinin çetrefil mecralarında dağılarak, birtakım şarlatan politikacılar elinde ferd vicdanının üstünde bir sulta halini almıştır. Bugünkü tatbikatı içerisinde Sosyalizm insançıl ve hürriyetçi temellerinden koparılarak «BABEUĞ gibi anarşistlerin düşünce ve eylemleriyle mülkiyet ve hürriyet düşmanlığına itilerek Komünizm haline sokulmuştur» (3).

«Kâr gayesinin veya para kuvvetinin hâkim mevkii tuttuğu bir rejim» (4) olan Kapitalizm ise ezilen, istismar edilen yalın ayakların, çatlak dudakların, ah ve göz yaşlarına kalbi sızlamayan, gözü yaşarmayan bir zalim ihtirasın sembolüdür.

«Liberal veya müdahaleci bir iktisat sâyesinde, serbest rekabet ve inhisar şartlarında, istibdat rejimlerinde veya demokrasilerde varlığını koruyabilen» (5) ve değişmeyen vasıf olarak kâr gayesine dünyada mukaddes sayılan ne varsa hepsini fedâ edebilen bu rejim, asırlardan beri ezilen mazlumların tek meş'ulü olduğu gibi, bir de insanlığa müdahaleci rejimlerin sultalı baskısını hediye etmiştir.

KAPİTALİZM VE SOSYALİZM KARŞISINDA ÜÇÜNCÜ BİR İDEOLOJİ OLAN İSLÂMİYET :

KAPİTALİZM'in fakir ve işçileri korumayan nizamında yığın-yığın gayr-ı memnunlar kitlesi, Komünizm'in aradığı ortamı meydana getirmektedir. Fakir, zenginin elinde eşya telâkki olundukça, servete, bütün meş'ur ve müesses nizamına karşı reaksiyonlar görülmektedir. Servetin sayılı ellerde toplanması ve bunu telâfi edecek tedbirlerin alınmaması, beşeriyetin başına felâketler yağdırmıştır. Hakikatta, meşru şartlar altında çalışan, kazancını istediği kadar çoğaltabilecektir.. Çalışanın, çalışmaya karşı rüchâmı buradadır. Fakat, imkânını hemcinsleri aleyhine kullanan, onları istismar eden kimselere karşı tedbir alınmıyacak mıdır? Kapitalizm'in hatası, Liberalizm'in yetersizliği buradadır.

İnsan, mutlaka çalışmak ve kazancını istediği gibi harcamak ihtiyacıdır. İsteddiği iş sahasında didediği miktar çalışıp-kazanma ve meşru yollardan kazandığını arzu ettiği gibi tüketme selâhiyetini tanımayan rejim, hilkate aykırıdır... İn-

san tabiatı, serbestlik taraftarıdır. İnsanlara bal mumu gibi istediği şekli verebilme iddiasında olan ve ferdi hayata müdahaleyi meş'ur sa-yan müdahaleci rejimlerin hatası da buradadır.

Her iki rejim içerisinde de gayr-i memnun kitlenin sayısı milyonları bulmaktadır. İnsanlar bu iki rejim içerisinde, fâsıt bir dâirede sıkışıp kalmaya mahkûm mudurlar?

İSLÂMİYETTE meslek Hürriyeti mutlaktır. Mülkiyet (6) ve Miras (7) hakkıdır. Zenginin fakiri istismarı yasaktır. İmkânları olanın, imkânı olmayanları ezmesi demek olan Karaborsa (8) ve Fâiz (9) haram, sayılı ellerde toplanmış malın gönül rızası ile muhtaç olanlara verilmesi demek olan Zekât farzdır (10). «İstifâde edilmeyen arâziler, istifâde edecek olanlara bırakılır. Gayr-i meşru yollardan kazanılan servet, sahibinden alınır» (11).

İslâm'ın iktisâdî alanda getirdiği nizam, bütün iktisat tarihini içine alan iktisâdî görüşleri ve bu gün Liberalizm ve Sosyalizm'e münhasır görünen XX. Asır iktisat nizamlarını te'lif eden, onların eksiklerini giderip, hakkaniyetli prensiplerini nefsinde cemedan bir sentez manzarasını göstermektedir.

Bütün bunlar malûm iken, İslâm ülkelerinin de avrupâi doktrinlerin tek cepheli nazariyeleri içine düşmeleri, esef edilecek bir durumdur.

TEMEL UNSURLAR :

1 — MÜLKİYET ve MİRAS HAKKI

A — FERDİ MÜLKİYET (12)

İslâm'da ferdi mülkiyet hakkı vardır ve bu, meş'ur yollardan kazanma şartına bağlı değildir. Meş'ur olmayan kazanç, sahibinden alınır (13). Böylece sahipli bir mal gasp (14), hırsızlık (15) ve her türlü ihtirastan korunmuş «TEVCİHAT İLE DE BAŞKASINA AİT MALA KARŞI NEFSİ TERBİYE EDİCİ ÖĞÜTLER VERİLMİŞTİR».

MÜLKİYET hakkına bağlı olarak, satış, kira, rehin, hibe, vasiyet, ve diğer bütün helâl tasarruf yolları da tanınmış ve bu konudaki ferdi hürriyet meş'ur olanın sınırları zorlanmadıkça; imkânlar bir başkasının zararına ve sû-i niyetle kullanılmadıkça kayıtlanamıştır.

Burada işaret edelim ki İslâm Dini, «Kapitalizm'in en büyük mahzuru olan servet terakümünü önleyici tedbirler vaz etmiştir» (16).

Bu konudaki câlib-i dikkat bir âyet şudur :

«Bunun (servetin) sizlerden zengin olanlarınız arasında bir devr-i dâim olmaması gayesiy-le...» (17).

Bu âyet millî gelirin çıkarıcı zümrenin her türlü istismarından korunarak, meş'ur kazanç yollarının herkese açık tutulması ve bu vâdide devletin bazı tedbirler alması lüzumunu yansıtmaktadır. M. Hamidullah devletin alabileceği bu tedbirleri şöyle izah etmektedir :

«Bu gayeye varabilmek için müsbet, menfi bütün faydalı metodlar tatbik ve icra edilecektir. İlk olarak husûsî hukuk sahasında mecbûrî miras kanunu ve âmme hukuk sahasında da devlet bütçe kanunundan söz açılabilir. İkinci olarak bazı vasiyet nevilerinin men'inden borç verilen paradan alınan fâizin men'inden ve kumar yasağından bahsedilebilir. Bu yasaklardan bir kısmı zenginlik ve servetin tevziini temin eder, bir kısmı bunların muayyen bir azınlığın elinde toplanmasına mâni olur (18).

B — MİRAS HAKKI (19)

Miras hakkı da servet terâkümünü önleyici mâhiyettir. Fıtraten insan, servetinin kendisinden sonra da teminatta olmasını ve bundan ancak yakınlarının istifade etmesini ister. İslâm Dini bu tabii meyli nazara alarak mirası hak olarak tanımış ve bazı istisnâî durum-

(3) A. Kabaklı, Türk Ed. Cilt: 3, Sh. 428.

(4) F. Ergin, İKTİSAT, Hamle Mat. İst. 1964, Sh. 174.

(5) Nisa : 2, 32 — Kehf: 82 — Maide : 38.

(7) Nisa : II, 7, 12, 176.

(9) Ebul Alâ el Mevdûdî, İslâm'da Hayat Nizamı, S. 63, 64 — İhyâ-ül Ulûm, Mev'izat-ül Mü'minîn, Sh. 116.

(10) Bakara : 275-281, Âl-i İmran. 130.

(11) Bakara : 267.

(12) Nisa : 32.

(13) Mülkiyet hakkındaki âyetler için bakınız Nisa : 32,2, Kehf: 82.

(14) Bkz. yazının devamına.

(15) «Başkasının toprağına zulmen tecavüz eden kimsenin (aldığı toprağın) yedi tabaka yerin altındaki kısmı kıyamet gününde boynuna asılacaktır.» «Buh. Müsl. «Haksız olarak bir müslümanın malını alan kimse Allah'ın huzuruna geldiği zaman O'nu kendisine kızmış bulacaktır.» Ahmed İbni Hanbel: Müsned.

(16) Maide : 38.

(17) M. Hamidullah : a.g.e. sh. 15.

(18) Haşr : 7.

(19) M. Hamidullah : a.g.e. sh. 15-16

Meclis-i Tetkikâti Şer'iyye âzâsından, İsa Ruhi.
 Meclis-i Tetkikâti Şer'iyye âzâsından, Ahmet Hâlit.
 Evkaf Müfettişi müsteşarı, Ömer Hilmi.
 İlâmat-ı Şer'iyye mümeyyiz muâvini, Abdülseddar.

Bu zâtlar, bir kaç istisna edilirse, icâbât-ı zamana ve ihtiyacat-ı nâsa vâkıf hukuk ilminde selâhiyete sâhib şahıslar idiler. Cevdet paşa merhum ise, tarih ve fıkıhdaki ihtisası ile beraber islâmî ve muhtelif sâir akli ilimlerde mümtazdı. Onun ilmi ihatasını anlamak için İbni Haldun merhumun mukaddimesini terceme ederken her bahisde ilâve ettiği mütalâa ve izâhata bir göz gezdirmek yetiştir. Lisan ve tahrîr kudretinin derecesi, eserlerindeki insicam, fesâhat ve belâgâta sâbittir. Mecelle'nin tertip ve sehli mümteni' denecek kadar parlar olan uslûbu da o kudretin eseri feyzi idi. Mûndericâtı, zaafı te'lif ve itnab gibi nakiselerden âri olup sevk olunan hükümler arasında tam bir ahenk vardır. Yekdiğerine muhalif hükümlere tesadûf edilmez. Hülâsâ, Mecelle o zamana göre benzerinin vücûda getirilmesi güç bir eserdî. Nitekim Mısır ve Hind gibi İslâm memleketlerinin âlim ve mütefekkirleri Mecelle'yi takdirlerle karşılamış ve bunu hazırlayan Hey'et hakkında medhû senalarda bulunmuştur.

BAZI kimseler, her kitabın evvelinde o kitaba âit ıstılah ve tâbirlere yer verilmiş olmasını tenkid ederler; Garb kanunlarında olmadığına bakarak kanunlarda ıstılah yazılmaz derler. Halbuki her ilim gibi, kanunların da bir lisanı vardır. Bunlar bilinmedikçe o kanunun meselelerini anlamak güç olur ve ihtilâfa mahal verir. Mecelle'de her kitabın başında mukaddime olarak o kitabda geçen tâbirlere yer verilmiş olması hükümleri anlamayı kolaylaştırmak ve ihtilâfa mahal bırakmamak içindi. Nitekim bir zamandan beri makale ve kanunlarda terimlerin mefhumunu yazmak yolunda bir ceryan başlamıştır. Muasır kanunlarda târifler ve matlablar bulunduğu da inkâr edilemez.

Meselelere misal vermeğe de itiraz olunur. Bizce bu da doğru ve haklı değildir. Misaller, meselelerin aynası mesâbesindedir. Hükümleri anlamakda ve kuvvetle kavramakda rehberdirler. Halkın kanunları anlayabilmesini temin (1) ve mahkeme ve dairelerde zuhûr edecek olan yanlış tefsirlere peşinen manî olmak ve bu yanlış tefsirler yüzünden hakların heder olmamasını temin etmek için kanunlarda vuzûh şarttır. Bu gün mahkeme ve dairelerde dâva ve işlerin çoğalmasının sebeplerinden biri de işte bu vuzuhsuzluktur. Temyiz Mahkemesinin daireleri arasında tahaddüs eden ihtilâflar da bundandır.

Şunu kayd etmek yerinde olur ki, Mecelle'de az da olsa tenkid edilecek hükümler yok değildir : irade serbestisinin lüzumundan fazla tahdidi ve mal mağsubun taleb edilmese bile ecir misil lâzım gelmemesi o cümledendir. Haneî içtihadları ile bağı kalmayarak büyük müçtehidlerden İbni Şübrime ve İmam Ahmet bin Hanbel'in içtihadlarına uygun olarak Nassa yani Kur'ân'ın ve Sünnetin sarahatine muhalif olmamak şartıyla irade serbestisi ve İmam Şâfiî hazretlerinin içtihadları veçhile gasbolunan malda ecir misil lüzumu kabul olursa idi, halkın hal ve ihtiyacına daha muvafık olurdu. Şunu da hatırlatalım ki, muasır kanunlarda da tabii haklara, akıl ve mantika aykırı bir kaç değil nice hükümler vardır.

BU hususları kısaca arzdan sonra Mecelle Hey'eti ilmiyesinin çalışma tarzı ile, Mecelle'nin ihtiva ettiği hükümlerin mer'iyete girmesi için iradelerin ne sûretle istihsal edildiğini izâha geçiyoruz :

Hey'et, biraz evvel söylediğimiz veçhile, 1284 tarihinde çalışmasına başlamış ve son kitabı olan «Kitab'ül-Kaza» 1293 tarihinde mer'iyete girmiştir. Velez ki Mecelle gibi yalnız muâmelâta dâir olsun 17 sene çok sayılamaz. Kısa müddet zarfında acele neşrolunan kanunların ömrü kısa olur. Gayeyi temin ve beşer münasebetlerini tatmin etmez. Sık sık tâdil zarûreti hâsıl olur. Bu da bir hayli hakların ziyana ve tatbikatda ittatsızlık ve zorluklara sebep olur.

Hey'et muayyen zamanlarda reisin riyaseti altında toplanır, yazılacak mevzuların tarzı, tertip ve tahriri görüşülerek kaleme alınmak üzere içlerinden bir zâta havale olunur. Karar veçhile yazıldıktan sonra, tekrar kısım kısım ve madde madde üzerinde müdavele-i fikir edilerek kabul olunan tarz tesbit olunurdu. Mekteb-i Nüvvâbda tahsilde bulunduğumuz zaman Hey'et âzâsından Yunus Vehbi efendi merhum mektebde müdir idi. Bize ceryan eden müzakereleri ve bazı meseleler üzerinde geçen çetin münakaşaları anlatırdı. Bu zâtın anlattığına göre hiç bir madde müzâkere olunmadan kabul edilmezmiş.

(1) Kanunu bilmemezlük mazeret sayılmaz şeklindeki hukuk kâidesi başka tür-

Her kitab hazırladıkça bu kitap esbâb-ı mücibe mazbatası ile Meclis-i Vükelâya takdim olunur ve bu meclisce arız amik müzakereden sonra bazı mühim meselelerin mücib sebepleri gösterilerek, ittihaz olunan karar, arz tezkeresiyle makam-ı Hilâfete takdim olunurdu. Mucebince amel oluna, yani mevki-i mer'iyet iradesi çıktıktan sonra, Mabeyin-i Hümayûn baş kitabetinden, sâdır olan İrade, Sadarete tebliğ edilirdi. Nitekim Hicri 1286 tarihinde hazırlanan mukaddime ile birinci kitap makam-ı Sadârete, oradan da arz tezkeresi ile makam-ı Hilâfete takdim olunmuş ve İradesi çıktıktan sonra baş kitabeden tebliğ olunmuştur. Diğer kitaplar hazırladıkça bu yazdığımız veçhile irade istihsal olunurdu. Her kitabın esbabı mucibeli arz tezkereleri sûretleri merhum Ebul'ulâ beyin «Ahmet Cevdet Paşa» adlı eserinde aynen yazılıdır. Hukuk ilmi ile iştilal edenlere görmelerini tavsiye ederim.

Mecelle'ye iki makaleyi havi bir mukaddime ile başlanmıştır. Birinci makale Fıkhın tarif ve taksimine ve ikinci makale küllî fıkıh kâidelerine dâirdir. Veciz ve belîğ bir sûrette yazılan birinci makaleyi okumalarını kâriyerimize hararetle tavsiye ederim. İkinci makale, 99 küllî Fıkıh kâidesini ihtiva etmektedir. Bu kaidelerin mukaddime olarak öne alınması meselelerle istinâs ve hâdiselerde hareket noktalarıyla hükümlere intikali kolaylaştırmak içindir. Bu kâideler aynı zamanda hayat ve mantık vecizeleridir. Muhakkaktır ki, Mecelle'nin ihtiva ettiği meseleleri anlamakda büyük fâidesi olmuştur. Hatta zamanımız hukukunu ve hukuk ilminde tefsir ilminin anlaşılabilmesi için yalnız fâideli değil zarurîdir. Ancak bu kâidelerden istifade ve beklenen faydaları elde edebilmek için üzerlerinde durup düşünmek lâzımdır. Esasen hukuk ilmi de bu zihni faaliyetden başka bir şey değildir.

BİLMÜNASEBE söyleyelim ki, küllî kaidelerden başka, bir de umumî zâbitalar (esaslar) vardır. Bunlar küllî kaidelerden ayrıdır. Muayyen mevzua dair umûmî mefhum ve esaslardır. Kitab'ül-İcarede istilâhat-ı fıkhîyeden sonra yazılan birinci bâbın mündericatı yalnız akdi icareye müteallik o nevi mefhum ve esaslardır ki zevabıt-ı umumîye (umumî esaslar) ünvanı altında irad olunmuştur.

Her kitap hazırlanırken Hey'ete Cevdet Paşa riyaset etmiş ve metinlerin hepsi tetkik ve tashihinden geçmiştir. Yalnız zikri geçen «Ahmet Cevdet paşa» adlı eserde izah olunan sebeplerden dolayı müşarün'ileyh bir ara riyâsetden ayrılmış ve riyâsete Meclis-i Tetkikat-ı Şer'iyye âzâsından Ömer Hulûsi efendi merhum getirilmiş ve Cevdet paşanın riyâseti esnasında hazırlanan Kitabün'rehin reis olarak bu zât tarafından imzalanmıştı. Bundan sonra Ömer Hulûsi efendinin riyaset ettiği Hey'et tarafından «Kitab'ül-Vedia» ünvanı altında vedîaya ait meseleler hazırlanarak mucebince amel olunmak üzere irâde-i Sultaniye istihsal edilmişti. Fakat bu kitap muhitde beğenilmemiş, itirazlara ve dedikodulara ma'rûz kalmıştı. Çünkü üslûp ve mündericat itibarıyla evvelce çıkan kitaplara benzememekte idi. Bunun üzerine Cevdet paşanın tekrar riyasete getirilmesine lüzum hâsıl olmuştu. Merhum bu defa Hey'etin başına gelince kendisi bulunmadığı zaman hazırlanıp iradesi çıkan Kitab'ül-Vedia'yı, kusur ve noksanlarından bahsetmeksizin, Emânet, Vedia ve Âriyetin «Kitab'ül-Emânât» ünvanı altında tanziminin daha muvafık olacağına Hey'eti ikna ederek «Kitab'ül-Vedia» ba irade iptal ettirildikten sonra birer bâb olarak, Emanet, Vedia ve Âriyet «Kitab'ül-Emânât» ünvanı altında tanzim olunmuştur. İptal olunan «Kitab'ül-Vedia» kalmış olsa idi diğer kitapların üslûp ve mündericatına, kitabet ve tertib san'atına uymayan bu kitap dâima tenkid mevzuu olacaktı. Bundan sonra hazırlanan kitaplar da sonuna kadar Cevdet paşanın riyasetinde çalışan Hey'et tarafından hazırlanmıştır.

Mekteb-i Nüvvabda (Medreset'ül-Kuzatda) tahsilde bulunduğumuz zaman iptal olunmuş bir kitab olduğundan haberdar değil idik. Kuyucaklı ulemadan Âtif bey merhumun oğlu Kemal Âtif beyde bu kitabı görmüş ve başdan sonuna kadar okumuştum. Filhakıka diğer kitaplara hiç de benzemiyordu. Hükümleri doğru olmakla beraber tertib ve tahriri basit idi. Ebul'ulâ bey merhum, Ahmet Cevdet paşa adlı eserini yazarken böyle iptal edilmiş bir kitabın bulunduğuna muttâlî olmuş ve bu hususta malûmatım olup olmadığını bir mektupla benden sormuşdu. Ben de yukardaki ittilâmı kendilerine arz etmiştim.

İptal olunan «Kitab'ül-Vedia» aramalara rağmen bulunamamış, nihayet Yıldız'dan Üniversite Kütüphanesine naklolunan kitaplar arasında bir tomar içinde bulunabilmiştir.

YUKARIDA da işaret ettiğimiz veçhile, Mecelle mütevasıt bir üslûpla başlamış, sonuna kadar öyle devam etmiştir. Müphem bir mesele ve hükme ve zaafî te'lif gibi bir noksana tesadüf olunmaz. Mecelle'nin sâdelik ve insicamını anlamak için eski ve yeni harflerle matbû olan mündericatına söylece bir göz gezdirmek kâfidir.

